

INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
DAWNIEJ INSTYTUT HISTORII KULTURY MATERIALNEJ PAN

KWARTALNIK
HISTORII KULTURY
MATERIALNEJ

ROK LXV

WARSZAWA 2017

NR 2

REDAKCJA I KOMITET REDAKCYJNY

Redaktor — Andrzej Klonder
Zastępcy Redaktora — Elżbieta Mazur, Martyna Milewska
Sekretarze Redakcji — Magdalena Bis, Jakub Kosiorek, Ludmiła Paderewska

Członkowie Komitetu — Maria Bogucka, Jarosław Dumanowski,
Andrzej Janeczek, Jan Klápště,
Elżbieta Kowalczyk-Heyman, Jerzy Kowalczyk,
Jerzy Kruppé, Maria Nietyksza, Raimo Pullat,
Wojciech Szymański, Andrzej Wyrobisz

Adres Redakcji:
00-140 Warszawa, Al. Solidarności 105
<http://www.iaepan.edu.pl/czasopisma/kwartalnik/index.html>
e-mail: kwartalnik@iaepan.edu.pl
tel. 22 620 28 81 w. 146

Wykaz recenzentów artykułów opublikowanych w roczniku 2016:

Jerzy Kruppé (Uniwersytet Warszawski)
Marta Młynarska-Kaletyn (IAE PAN)
Maria Nietyksza (Uniwersytet Warszawski)
Patrycja Prządka-Giersz (Uniwersytet Warszawski)
Piotr Taracha (Uniwersytet Warszawski)
Jerzy Urwanowicz (Uniwersytet w Białymstoku)

Skład i łamanie:
Krzysztof Anuszewski, tel. 22 629 44 78

Druk i oprawa:
Partner Poligrafia sp. z o.o.
ul. Zwycięstwa 10, 15-703 Białystok

Nakład 300 egz. Arkuszy wydawniczych 12. Papier offset 80 g.
Oddano do składania w czerwcu 2017 r., druk ukończono
w lipcu 2017 r.

SPIS TREŚCI

Od Redakcji	147
-----------------------	-----

STUDIA I MATERIAŁY

Sylvia Rodak, Ceramika nowożytna z badań na Starym Mieście w Brzegu	149
Maciej Trzeciński, Naczynia gliniane z XVII-XVIII wieku z badań zespołu podworskiego w Niegowie pod Wyszkiem. Przyczynek do poziomu życia szlacheckiej prowincji	169
Katarzyna Meyza, Nowożytny warsztat garncarski ze Starej Warszawy. Nowe ustalenia	189
Mariusz Klarecki, Pozostałości z osiemnastowiecznych serwisów warszawskich dworów królewskich	197
Beata Wywrot-Wyszkowska, Andrzej Janowski, Mieszkański pas naddługi z późnośredniowiecznego Kołobrzegu	209
Paweł T. Dobrowolski, Miasto w ogniu: ludzkie tragedie i zachowania rynkowe w Londynie XVIII wieku	221
Anna Sutowicz, Niektóre formy opieki nad dziećmi we wrocławskim sierocińcu Matki Boskiej Bolesnej w XVIII i pierwszej dekadzie XIX wieku	239

ŹRÓDŁA

Krzysztof Lewalski, Inwentarz mienia – źródło do badań nad majątkiem osobistym duchowieństwa parafialnego w Królestwie Polskim na przełomie XIX i XX w.	257
---	-----

RECENZJE

Grzegorz Szczurek, Edward Pudętko, <i>Szadek. Cmentarzysko z przełomu epok brązu i żelaza w południowo-wschodniej Wielkopolsce</i> — Justyna Żychlińska	267
Maurycy Zajęcki, <i>Instrumenty prawne ochrony przeciwpożarowej w miastach Polski przedrozbiorowej</i> — Bogusław Ulicki	271

SPRAWOZDANIA I ZAPISKI

„Studia Geohistorica. Rocznik Historyczno-Geograficzny”, nr 1–4, 2013–2016 — Elżbieta Kowalczyk-Heyman	279
Maria Bogucka, <i>Kultura Sarmatyzmu w Polsce XVI–XVIII wieku</i> — Andrzej Klonder	280

Raimo Pullat, <i>Tallinlase Asjademaailm Valgustussajandil</i> [Świat rzeczy mieszkańców Tallina w stuleciu oświecenia] — Andrzej Klonder	280
<i>Listy z Helu. Korespondencja Romana Komierowskiego z żoną (1904–1913)</i> , oprac. i wstęp Tomasz Łaskiewicz — Andrzej Klonder	282

KRONIKA NAUKOWA

The 13 th Professor Andrzej Nadolski International Arms and Armour Colloquium „Borderland on fire. War, weaponry and borderland in the Middle Ages and the early Modern Era”, Łódź, 21–22 października 2016 r. — Piotr Strzyż, Kalina Skóra	285
--	-----

Od Redakcji

Bieżący numer czasopisma w znacznej części wypełniają artykuły na temat naczyń ceramicznych z XVI–XIX wieku znalezionych podczas badań archeologicznych w granicach współczesnej Polski. Rozważania autorów koncentrują się zwłaszcza na kwestiach struktury i zróżnicowania analizowanych zbiorów pod względem technologiczno-stylistycznym i funkcjonalnym, jak również powiązań kulturowych obserwowanych w nowożytnej ceramice. Poruszane są także zagadnienia dotyczące proveniencji wyrobów oraz sposobów i miejsc ich użytkowania.

Teksty te powstały w znacznej mierze na kanwie referatów wygłoszonych podczas konferencji „*Porcyllena, farfury i glina*. Nowożytne naczynia ceramiczne jako źródła archeologiczne. Pochodzenie — zróżnicowanie — odbiorcy”, która odbyła się w Warszawie, 28 września 2016 r. Jej organizatorami były Ośrodek Historii Kultury Materialnej Średniowiecza i Czasów Nowożytnych Instytutu Archeologii i Etnologii PAN oraz Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich Oddział w Warszawie. Patronem medialnym wydarzenia był magazyn „Szkło i Ceramika”. Dalsze materiały dotyczące tej problematyki opublikowane zostaną w kolejnym numerze „Kwartalnika HKM” (3/2017).

From the editors

This issue of our quarterly mostly comprises papers on pottery from the 16th–19th c. excavated within the present-day borders of Poland. The authors focus on the structure and variety of pottery finds, examining their technological, stylistic and functional features, as well as cultural links illustrated by modern-era ceramics. Other prominent subjects are the provenance of artefacts and the ways and places in which they were used.

Most of the articles are based on materials presented at the conference “Porcelain, faience, clay. Modern-era pottery as an archaeological source. Origin — diversity — recipients”, held in Warsaw on 28 September 2016, organized by the Centre for the History of the Material Culture of the Middle Ages and the Modern Era of the Institute of Archaeology and Ethnology of the Polish Academy of Sciences and the Warsaw Section of the Association of Polish Archaeologists; media patronage was provided by the journal *Szkło i Ceramika* [Glass and ceramics]. More articles on the topic will follow in the next issue (3/2017).

„Studia Geohistorica. Rocznik Historyczno-Geograficzny”, nr 1–4, 2013–2016.

W ostatnich latach na rynku wartościowych publikacji historycznych godnych uwagi pojawiło się nowe czasopismo poświęcone geografii historycznej. Jest to rocznik wydawany i finansowany przez kilka (zmieniających się) instytucji naukowych, ostatnio pod patronatem Komisji Geografii Historycznej Polskiego Towarzystwa Historycznego. Jego redaktorem naczelnym jest Bogumił Szady, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Instytutu Historii PAN, współpracujący z kolegami z kilku innych środowisk naukowych w kraju i zagranicą, zajmujących się różnymi działami historii, geografii, kartografii oraz toponomastyki. Intencją założycieli czasopisma było stworzenie forum dyskusyjnego dla badaczy z Europy Środkowo-Wschodniej. Do chwili obecnej ukazały się cztery numery Studiów.

Czasopismo grupuje teksty w czterech działach tematycznych. Dział pierwszy to „Tradycje geografii historycznej”, gdzie zamieszcza się przedruki starszych opracowań z tej dziedziny, trudno dostępne dla badaczy z mniejszych ośrodków naukowych i badaczy regionalnych. Dział drugi — „Artykuły”, to nowe opracowania, o szerokim spectrum tematycznym. Dotyczą one zakresu badań i metodyki geografii historycznej oraz jej nauk pomocniczych, wykorzystywania źródeł pisanych, toponomastycznych, archeologicznych i kartograficznych w rekonstrukcji szeroko pojętego środowiska geohistorycznego i zachodzących w nim zmian, na przykład sieci osadniczej, parafialnej, przebiegu dróg i granic, młynarstwa, ośrodków handlowych, przemian w środowisku geograficznym pod wpływem zróżnicowanych czynników. Chronologicznie materiały obejmują okres od starożytności po współczesność, a terytorialnie odnoszą się głównie do obszaru dzisiejszej Polski i dawnych ziem Rzeczypospolitej, ale także do państw ościennych — Czech i Niemiec, a nawet Francji. Obszerny dział trzeci to „Recenzje i omówienia”, zaś dział czwarty to „Komunikaty i sprawozdania”, omawiające głównie różne konferencje naukowe. Okazjonalnie pojawia się dział piąty „Pro memoria” poświęcony zmarłym uczonym oraz „Listy do redakcji”.

Szeroki zakres tematyczny zamieszczonych artykułów znalazł już uznanie w środowisku naukowym, a co ważniejsze rosnące zainteresowanie, wyrażające się w nadsyłaniu coraz ciekawszych i zróżnicowanych tematycznie artykułów. Rozszerzy to zakres tematyczny, terytorialny i chronologiczny kolejnych numerów.

Językiem czasopisma jest polski i angielski. W zależności od niego wszystkie publikacje posiadają obszerne streszczenia w obu językach. Zamieszczone artykuły, gdy wymaga tego ich treść, są bogato ilustrowane rycinami, które niestety — i tu widzę jedyny mankament — są stanowczo zbyt małe. Utrudnia to recepcję wypowiedzi, a przecież są one w przypadku geografii historycznej integralną ich częścią. Drukowana wersja rocznika wydawana jest (ze względów finansowych) w niskim nakładzie kolejno 200, 150 i 100 egzemplarzy. Można go jednak czytać w wersji elektronicznej na stronie studiageohistorica.pl.

Elżbieta Kowalczyk-Heyman